

**MEHMET AKİF'İN MİSİR'DA YAZDIĞI ŞİİRLER
MEHMET AKİF'İN BAZI ŞİİRLERİNDE MİSİR YANSIMALARI¹**

***MEHMET AKİF'S POEMS WRITTEN IN EGYPT
CORN REFLECTIONS IN SOME OF MEHMET AKİF'S POEMS***

Filiz KALYON

Doç. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
kalyonfiliz@gmail.com, Orcid: 0000-0001-7523-4168

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında dünyaya gelen Mehmet Akif Ersoy kalemiyle ve düşünceleriyle farklılıklar gösteren sıra dışı bir şahsiyettir. Osmanlı'nın tarihe veda etmesine şahitlik edenlerdendir. Bu durum kendisini çok üzmektedir. Devletin parçalanıp yıkılmaması için olağanüstü bir gayretin içine girer. Osmanlı Devletinin bölünüp parçalanmasını isteyenleri (özellikle memleketin d3ahilinde bulunanları) zaman zaman ikaz etmekten geri kalmaz. Ama ne çare ki devletin yıkılışına tanıklık edenlerden birisi olur. Mehmet Akif Ersoy, tarihe veda etmek üzere olan Osmanlı Devleti'nin kazandığı muhteşem bir savaş olan (Türk milletinin ölüm-kalım savaşı) Çanakkale savaşını "Çanakkale Şehitlerine" isimli şiiriyle destanlaştırır. Osmanlı'nın yıkılış ve Millî Mücadele devresinde kalemiyle sesiyle (verdiği vaazlarla) mücadeleyi desteklemiştir. Milletvekili ve şair olarak yazdığı İstiklâl Marşı, zor zamanların marşı olarak Millî Mücadeleye manevi bir kuvvet katmıştır. Milleti işgalden kurtaran Millet Meclisinde kabul edilen İstiklal Marşı, 724 şiir arasından seçilmiştir. Mehmet Akif Ersoy, kurtuluşu için hiçbir fedakârlıktan kaçınmadığı milletin zaferiyle coşmuştur. Ne var ki Cumhuriyetin ilk yıllarında ciddi haksızlıklara uğrar. Bir kişilik ve gurur abidesi olan Mehmet Akif Ersoy, basında ve değişik platformlarda şahsına yapılan hakaretler (Arnavut menşeli oluşu, İslamiyet'in her zaman savunucusu olması vb.) karşısında fazla dayanamayarak yakın arkadaşı Abbas Halim Paşa'nın davetiyle on bir sene yaşayacağı Mısır'a hareket eder. Vefatına yakın bir tarihte çok sevdiği vatanına döner ve İstanbul'da 1936 senesinin 27 Aralık'ında hayata veda eder. Mehmet Akif Ersoy'un on bir sene yaşadığı Mısır hayatı ile alakalı bilinmezlikler hâlâ esrarını korumaktadır. Mehmet Akif Ersoy, Mısır'da hocalık yaptığı Kahire Üniversitesinde Türk dili ve edebiyatı ile alakalı verdiği derslerin yanı sıra şiirle de alakadar olmaya devam etmiştir. Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy'un Mısır'da kaleme aldığı şiirler ve şiirlerinde mevzubahis ettiği Mısır'la alakalı konulara temas edilecektir.

Anahtar kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Mısır, Kahire, Nil

ABSTRACT

Born in the last years of the Ottoman Empire, Mehmet Akif Ersoy is an extraordinary person who differs with his pen and thoughts. He is one of those who witnessed the Ottomans bid farewell to history. This situation makes him very sad. It makes an extraordinary effort to prevent the state from falling apart. From time to time, it does not fail to warn those who want the Ottoman Empire to be divided and

¹ Bu çalışma, İKSAD tarafından düzenlenen "Kabulünün 100. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy Uluslararası Sempozyumu"nda 12 Mart 2021'de Şanlıurfa'da sunulan tebliğin genişletilmiş metnidir.

fragmented (especially those within the country). However, he would be one of those who witnessed the collapse of the state. Mehmet Akif Ersoy makes the Dardanelles war, a magnificent war (the life and death war of the Turkish nation) won by the Ottoman Empire, which is about to bid farewell, with his poem "Çanakkale Martyrs". During the period of the fall of the Ottoman Empire and the National Struggle, he supported the struggle with his pen and voice (the sermons he gave). The Independence March, which he wrote as a member of parliament and a poet, added a spiritual strength to the National Struggle as the anthem of difficult times. The National Anthem, which was accepted by the National Assembly that saved the nation from occupation, was chosen from among 724 poems. Mehmet Akif Ersoy was thrilled with the victory of the mille-tin, for which he did not avoid any sacrifice for his salvation. However, he suffered serious injustices in the first years of the Republic. Mehmet Akif Ersoy, who is a personality and a monument of pride, could not resist the insults (being of Albanian origin, being always a defender of Islam, etc.) in the press and various platforms, and at the invitation of his close friend Abbas Halim Pasha, he went to Egypt, where he will live for eleven years. it moves. He returns to his beloved homeland close to his death and says goodbye on December 27, 1936 in Istanbul. The uncertainties about the Egyptian life in which Mehmet Akif Ersoy lived for eleven years still preserve their mystery. Mehmet Akif Ersoy continued to be interested in poetry as well as lectures on Turkish language and literature at Cairo University where he taught in Egypt. In this study, the poems Mehmet Akif Ersoy wrote in Egypt and the issues related to Egypt in his poems will be discussed.

Key words: Mehmet Akif Ersoy, Egypt, Cairo, Nile

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca toplumlara yön veren fikirler bu toplumların kültürel ve sanatsal yönden gelişmesine önayak olmuştur. Toplumu şekillendiren bu fikirlerin oluşmasında kültürel zenginliklerin başkahramanı olan şahsiyetler, önemli rol oynar. Türk ve İslam kültürünün geniş ölçüde şekillenmesinde de bu şahsiyetlerden biri olan Mehmet Akif Ersoy'un büyük etkisi vardır. Mehmet Akif yazdığı şiirlerle yaşadığı dönem insanlarını birçok açıdan yönlendirmiş bir şairdir.

"Mütareke döneminde İstanbul'da Sebilürreşad Dergisi ile ilgilenen Mehmet Akif, Batı Anadolu'da işgale karşı direnişin başladığı Balıkesir'e gider. Eşref Edip'le birlikte 1920 Ocakta yaptıkları bu seyahatte Mehmet Akif, Zağanos Paşa Camii'nde halka hitap eder." (Doğan, 2011: 23).

Kurtuluş savaşında halka verdiği bu hutbeler yanında, yazdığı şiirlerle de toplumun ümide yönelik tükenmiş olan duygularını canlandırmış ve insanların cesaretle davranmalarını sağlamış olan Mehmet Akif'in bu özelliği onun üstün karakterinden ileri gelmektedir. Ömrü boyunca zor şartlarda yaşamış ve büyük sıkıntılara göğüs germiş olan şair, hiçbir zaman hayata karşı ümidini yitirenlerden olmamış, hayatını, İstiklal Marşı'nda seslendiği gibi,

Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın
Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın.

anlayışıyla sürdürmüştür.

İKİNCİ VATANINA HAREKET VE MİSİR'DA KALEME ALDIĞI ŞİİRLER, ŞİİRLERİNDE MİSİR

Kurtuluş Savaşının bitmesi ve yeni bir hükümetin kurulması tüm ülkeyi etkilediği gibi Mehmet Akif'in hayatını da etkilemiştir. İslam Şairi olarak anılan Mehmet Akif gerek fikirleri gerekse haksızlıklar karşısındaki sağlam duruşuyla devrin siyasi yapısı tarafından dışlanmıştır. Bu dışlanma bir süre sona ra-

hatsızlık verecek boyutlara ulaşınca Mehmet Akif, soluğu Mısır'da alır. Çok sevdiği ülkesinden ayrı düşmek pahasına, yapılan haksızlıklara sessiz kalanlardan olmamış ve zorlu bir hayat mücadelesine girişmiştir. Mısır Mehmet Akif'in hayatında önemli bir yer tutar. Şair, gönüllü sürgün hayatı başlamadan önce de Mısır'a birkaç kez gitmiştir. Bu gidişler sırasıyla;

"1. Dünya Savaşı öncesi 1914 Mısır ve Hicaz seyahati (El Uksur'da şiiri bu zamanda yazılmıştır 15 Kanun-ı sani (Ocak) 1914, 1923 Abbas Halim Paşa'nın davetiyle Mısır ziyareti, 1924 baharında dönüyor. 1925 Eylül-Ekim Gönüllü sürgüne gidiyor (Kalyon, 2017A: 126).

Mehmet Akif'in Mısır'a ilk gidişi yakın dostu Abbas Halim Paşa'nın daveti üzerinedir. Bu seyahati esnasında yazdığı "El-Uksurda" adlı şiir, daha sonra Mısır'da kaleme alacağı şiirlerle hissiyat açısından tamamen farklı bir özellik taşımaktadır. Şair, "Emir Abbas Halim Paşa Hazretlerine" ifadeleriyle Paşaya ithaf ettiği bu şiirde gezdiği yerleri şu şekilde tanımlamaktadır:

Gülmsüyor diyorum onların da çehreleri,
Gülmsüyor diyorum koca bir mabedin uzakta yeri,
Gülmsüyor sağa baktıkça karşıdan "Karnak"
Gülmsüyor o sütunlar ki Nil'e müstağrak, (Çelik, 2007: 334).

Mehmet Akif'in, seyahat ederken gördüğü yerleri vassetmesi şeklinde olan bu şiirin bir bölümü, dönemin siyasi ve tarihi özelliği açısından dikkat çekicidir. Şair, şiirin devamındaki bölümde Mısır'ın İngilizler tarafından ele geçirilişi ve İslam dünyasının içinde bulunduğu durumu anlatan şu ifadeleri kullanmıştır:

Evet bu sâha-i cûşun, bu cûş-ı evzâkın
İçinde ben, yalnız ben zavallı gülmüyorum...
Oturmuş ağlıyorum, ağlasam da ma'zurum,
Vatan-cüda gibiyim ceddimin diyârında!
Ne toprağında şu yurdun, ne cüybârında.
Bir âşina sesi, yâhut bir âşina izi var!
Sadâma beklediğim aksi vermiyor ovalar.
Bileydim ey koca Şark, ey cihân-ı durâdur,
Senin nerendeki evlâdının nasibi huzur? (Safahat, 335).

Bu şiirin yazıldığı tarihten on yıl kadar sonra yine Mısır'a yolu düşmüş olan şairin bu defa duyguları farklıdır. O artık yaşadığı baskılar sebebiyle gönüllü bir sürgün hayatını seçmiş ve yurdundan ayrılmak zorunda kalmıştır.

Çok sevdiği vatanından ayrılmış olan Mehmet Akif'in bu yeni ikametgâhı onu yakından tanıyan dostlarından biri olan Balıkesirli Hasan Basri Çantay tarafından şöyle yorumlanır:

"Üstadın Mısır'daki ihtiyari veya ıztrârî ikâmeti onun için ıztrâblarla dolu bir azabtı, mübtelâ olduğu maddi illet ruhi (Daüssıla) nın yanında aynı rahmetti. O, içinde doğduğu, içinde yaşadığı, maneviyyat ve şiriyyatını çocukluğundan beri eme eme ruhunu yıkadığı "cennet vatan"ını pek özlemişti." (Çantay, 1966: 200).

Mısır'da ilk zamanlar Abbas Halim Paşa tarafından misafir edilen Mehmet Akif, sonrasında hastalanıp Türkiye'ye döneceği güne kadar ikamet ettiği Hilvan'daki evine yerleşmiştir. Mısır'ın o günkü zor şartlarında geçinmeye çalışan Mehmet Akif, Mısır'da henüz yeni kurulmakta olan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Türkçe dersler vermeye başlamıştır. O günlere dair bir anekdot kaynaklarda şu şekilde yer almaktadır:

"İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif Ersoy Mısır'da bulunduğu sırada Kahire Üniversitesi'nde Türkçe dersleri vermiştir. Kısa süren bu eğitim faaliyetinin en meşhur anekdotlarından biri Akif ile öğrencile-

rinin birbirlerini anlama hususunda çektikleri sıkıntılara aittir. Günlük dili fazla beceremeyen ve edebi Arapça konuşmaya çalışan Akif'in öğrencilerinin de kısa zamanda Türkçe konuşma imkânları olmadığından Akif onlara "Ne ben sizin Türkçenizin ne de siz benim Arapçamın kusuruna bakmayınız demiştir." (İhsanoğlu, 2006: 19).

Mehmet Akif bir yandan hem Üniversitede hem de Kahire sarayındaki Türk asıllı prens ve prenseslere Türkçe dersler vermekte diğer yandan yeni şiirler kaleme almaktadır. Yazdığı bu yeni şiirler daha sonraları, "Safahat"ın bir bölümü olan "Gölgeler"i oluşturacaktır.

"Mehmet Akif'in Mısır'da bulunduğu 1924-1936 yılları arasında iki önemli çalışması ün kazanmıştır. bunların birincisi, Kuran-ı Kerim'in Türkçe tercümesi, ikincisi ise Safahat adlı şiir külliyyatının yedinci kitabı olan Gölgeler'in 1933'te Kahire'de basılmasıdır. Yirminci yüzyıl Türk şiirinin en güzel eserlerinden olan Gölgeler Mehmet Akif'in Mısır'da yazdığı, çoğu hüznü gurbet günlerinin hissiyatını lirik bir tarzda ifade eden değişik şiirlerden oluşmaktadır." (İhsanoğlu, 2006: 245).

"Mehmet Akif'e yönelik tenkitleriyle bilinen son Osmanlı şeyhülislamlarından Mustafa Sabri Efendi'nin oğlu İbrahim Sabri'nin "El-Zilal" adı ile tercüme ettiği kitap 1953'te Kahire'de basılmıştır." (İhsanoğlu, 2006: 314).

Mehmet Akif'in Mısır'da, çoğunluğunu Hilvan Semti'nde kaleme aldığı şiirler şunlardır:

- Firavun ile Yüz yüze (1923),
- Şehitler Abidesi-Hilvan (1924),
- Vahdet-Hilvan (1924-25),
- Gece-Hilvan(1925),
- Hicran-Hilvan(1925),
- Secde-Hilvan-(1925),
- Hüsam Efendi Hoca-Hilvan(1925),
- Bir Gece-Hilvan(1928),
- Bir Arıza-Hilvan(1929),
- Ne Eser Ne Semer-Hilvan(1930),
- Derviş Ahmed-Hilvan(1930),
- Said Paşa İmamı-Hilvan (1931),
- Resmim İçin-Hilvan(1931),
- Nefs-i Nefis-Hilvan(1932),
- Yaş Altmış-Hilvan(1932),
- Nevruz'a-Hilvan(1932),
- Nerdesin-Hilvan(1932),
- Tek Hakikat-Hilvan (1933),
- Hayat Arkadaşıma (Yer adı verilmemiş),
- Sanatkâr-Hilvan(1933)" (Kalyon, 2017b: 27)

"Gölgeler" de yer alan birçok şiir hem Mısır'ı anlatması hem de şairin Mısır'da yaşadığı hüznü hayata ayna tutması açısından dikkate değer bir özellik taşımaktadır. Bu şiirlerden biri "Firavun ile Yüz Yüze" adlı şiirdir.

Abbas Halim Paşa'nın eşi prenses Fahrünnisa Hadice'ye atfen yazılmış olan bu şiir "Fahrünnisa Emire Hadice Hanımefendi Hazretlerine" hitabıyla başlamaktadır. Nil nehrinde yapılan bir gezinti esnasında hissettiklerini kaleme alan şair, Nil Nehri'nin sessizliği ve hissizliğinden şikayetini şu şekilde dile getirmektedir:

Fakat, bu "Nîl-i mübârek" mezar kadar hissiz:
Bütün sevâhili boğmuş, gömerken emvâcı,

Ne vardı bir acı duysaydı? Şöyle dursun acı;
 Huzûr içinde, sanırsın ki ninniler duyuyor:
 Semâyı altına sermiş, derin derin uyuyor!
 Henüz harîm-i zılâlinde bir cihan saklar,
 O, belki yetmiş asırlık, mehîb "Karnak"lar;
 Alınların biriken kanlı, terli hüsrânı:
 Şu "Teb" harâbesinin dalga dalga umrânı
 Şu, sermediyyeti hâlâ sayıklayan, âsâr,
 Ki hây u hûy-ı medîdiyle inlemişti civâr... (Safahat, 2007: 489).

Yukarıdaki bölümde geçen Teb harabeleri Mısır'ın antik ve turistik şehri olan Luksor (El-Uksur)'da bulunmaktadır. Krallar Vadisi, Ramses Tapınağı gibi önemli arkeolojik alanları içeren ve Kahire'ye yaklaşık 600 kilometre mesafede yer alan şehir, Mehmet Akif'in yaşadığı Kahire'ye nazaran daha serin ve ferah bir yerleşim yeri olarak bilinmektedir. Prensesin davetiyle böyle bir geziye çıkmış olan Mehmet Akif, şiirde, gördüğü yerlerin tarihi önemini de belirtmektedir. Şiirde, Nil Nehri boyunca gezilen yerleri kendi fikri yapısıyla yorumlayan şair tapınakların ve heykellerin inanç açısından etkisizliğini dile getiren şu ifadelerle şiiri sonlandırmaktadır:

Bileydim, ey koca Mısır'ın ilâh-ı üryânı!
 Mezâra, heykele ait bütün bu velveleler,
 Bekan için mi hakîkat? Merâmın oysa, heder:
 Evet, bütün beşerin hakkıdır bekâ emeli;
 Fakat bu hakkı ne taştan, ne leşten istemeli! (Safahat, 2007: 497).

Şairin bir diğer şiiri olan "Hicran" onun hayata karşı direnişinin azalmasının ve zorluklara karşı yorulmasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Allah'a olan inancını hep diri tutan şair, yaşadığı zorlukları ve perişanlığını şu şekilde ifade etmektedir:

İlâhî! Bir hatâ ettimse, elvermez mi hüsrânım?
 Güneşler doğdu, aylar doğdu, ben hâlâ perîşânım!
 Çakar şimşeklerin karşımda, yırtar, çiğner âfâkı;
 Henüz rûhum, fakat, bir yağmurun bin canla müştâkı.
 Sen ey dilber ki, serpildikçe handen, fişkırır, yer yer,
 Semâlardan, zeminlerden şafaklar, lâleler güller;
 Şu öksüz yurda bir gülmez misin? Hâlâ yetimindir;
 Bütün yangındı indirdiklerin bir gün de nûr indir.
 Hayır, ben handeden geçtim, celâlin etmesin tehdîd,
 Açar haşyetle donmuş her sücûdum renk renk ümmîd. (Safahat, 2007: 503).

Mehmet Akif Ersoy, Mısır'da zor ve sıkıntılı bir hayat yaşamıştır. Bunun sebepleri çok yönlüdür. Manevi açıdan; memleketinde kendisine karşı takınılan düşmanca tavır, büyük bir inançla savunduğu İslam Birliği düşüncesinin7 gerçekleşmemesinden doğan hayal kırıklığı, dışlanma ve yok sayılma duygusu, dostlarından ve çok sevdiği vatanından ayrı kalmanın ıstırabı, hassas bir yaratılışa sahip şairi en

fazla müteessir edenlerdir. Ailevî açıdan; eşi İsmet Hanım'ın sinir hastalığından dolayı artan evhamları, oğulları Emin ve Tahir'i idare etmekte zorlanması, kızlarının ve torunlarının hasreti Mehmet Akif'i zaman içerisinde bir hayli yıpratmıştır. (Kozlu, 2018: 433)

Mehmet Akif'in Mısır'da yazılan ve yaşadığı sıkıntıları, buna karşın çektiği memleket özlemini anlatan bir diğer şiir de ' Bir Arıza' adlı şiirdir. Bu şiir, şairin " Velinimetim Emir Abbas Halim Paşa Hazretlerine" hitabıyla belirttiği gibi Abbas Halim Paşa'ya yazılmış bir mektup niteliğindedir. Abbas Halim Paşa, günümüzde Mısırlılar tarafından da çok sevilen Kavalalı Mehmet Ali Paşanın torunudur. Abbas Halim Paşa'nın babası Halim Paşa, siyasi çekişmeler sebebiyle bir süre ailesini de alarak İstanbul'da dönmüş, bu sebeple Abbas Halim Paşa ve kardeşi Sait Halim Paşa'nın gençlik yılları İstanbul'da geçmiştir. İstanbul'da üst düzey görevlerde bulunan Abbas Halim Paşa "İstanbul'un işgalinden sonra İngilizler tarafından iki yıllığına Malta'ya sürülmüştür. Sürgünden döndükten sonra bir süre İstanbul'da yaşayıp tekrar Mısır'a dönmüştür. Mehmet Akif Ersoy'un yakın dostudur. Aynı zamanda çocuklarının hocası olan Mehmet Akif ile dostluğunu ömür boyu sürdürmüştür." (Kalyon, 2017b: 23) Abbas Halim Paşa'nın İstanbul'da bulunduğu bir dönemde yazılmış olan şiirin başlarında Şair, vatanına olan özlemini sabah yeline havale eder ve kendisinin gezemediği yerleri onun gezmesini ister:

Ey bâd-ı sabâ, uğrayacaksın ya şimâle?
Bilmem, bir işim var; sana etsem mi havâle?
Vaktâ ki sekiz yüz mili bir nefhada geçtin;
Vaktâ ki bizim yerleri rüyâ gibi seçtin;
Dikkatle bakın: Marmara'nın göğsüne yatmış,
Sırtındaki örtüyse bütün zümrüde batmış,
Bir, Heybeli, derler -bileceksin- ada vardır,
Etrafı da az çok ona benzer adalardır...
Gördün ya? Evet. Şimdi bu sâhilde biraz dur;
Herkes gibi Abbas Paşa'nın köşküne başvur! (Safahat, 2007: 511).

Şair yukarıdaki bölümün sonunda Abbas Paşa yalısına uğrayacak olan sabah yelinin, onun yaşadığı sıkıntıları ve zorlukları Paşaya iletmesini ister ve Mısır'daki yaşam şartlarını bilmeden ahkam kesenlere şöyle seslenir:

Hicrî, kamerî ayları ezber sayar ammâ,
Yirminci asır zihnine sığmaz ne muammâ!
Mâmûre-i dünyâyı dolaştıysa da, yer yer,
Son son, "Hadi sen, kumda biraz oyna!" demişler."
Yâhu! Sorunuz bir: Bakalım tâkatı var mı?
Kaynarken adam oynamak ister mi? Sarar mı?
Ey Heybeli iklimine kıştan çekilenler,
Ey Afrika temmuzunu efsâne bilenler!
Ey yağ gibi üç çifte kayıklarla kayanlar,
Ey Maltepe'den Pendik'i bir hamle sayanlar!
Ey çamların altında serilmiş, uzananlar!
Ey her nefes aldıkça ömürler kazananlar! (Safahat, 2007: 511-512).

Şiirin devamında Mısır'da yaşayanların yaşadığı zorluklar ile İstanbul'dakilerin içinde bulunduğu rahatlığı dile getiren şair ağustos ayının sıcaklığını da göz önünde bulundurarak, Mısır ile İstanbul iklimi-

mini şu şekilde karşılaştırmaktadır:

Siz, camları örter, sakınıırken cereyandan;
 Biz, bodruma sarkar da kaçarken galeyandan!
 Siz, mercanın âlâsını attıkça şişerken;
 Biz, kumda çirozlar gibi piştikçe pişerken!
 Siz, Marmara âfâkını dürbünle süzerken;
 Biz, poyrazı görsek diye, damlarda gezerken!
 Siz, yelkeni açmış, suyun üstünden akarken;
 Biz küplere binmiş; size hasretle bakarken!
 İnsaf ediniz: Kopmayacak şey mi kıyâmet?
 Elbette kopar. Dinle Paşam, ceddine rahmet:

Ben Heybeli'den vazgeçerim şimdilik, ancak,
 Üç beş gün için pek hoş olur Remle'de kalmak

Mehmet Akif ömrü boyunca yaşadığı sıkıntıları göğüslerken bu zorlu hayatı kendisiyle birlikte taşımak durumunda kalan eşine karşı olan duygularını ve ona rahat bir hayat yaşatamadığı için yaşadığı mahcubiyeti yine Mısır'da kaleme aldığı "Hayat Arkadaşıma" adlı dörtlükte şu şekilde ifade etmektedir:

Seni bir nûra çıkarsam, diye koştum durdum,
 Ey, bütün dalgalı ömrümde, hayat arkadaşım!
 Dağ mıdır, karşı gelen, taş mı, hep aştım, lâkin.
 Buruşuk alınma çarpan bu sefer kendi taşım! (Safahat, 2007: 525).

17

Mehmet Akif'in Mısır'da kaleme aldığı bir diğer şiir de "Sanatkâr" adlı şiirdir. Bu şiir "Mister Archibald Bullok Roosevelt Cenaplarına" ithafıyla başlamaktadır. İthaf edilen kişi Amerika eski başkanı Roosevelt'in oğludur. Şair bu ithafın garip karşılanacağını düşünerek şöyle bir açıklama yapmıştır: "Vaktiyle Amerika'da iki defa reisicumhur intihab edilmiş meşhur Roosevelt'in oğludur. Afrika'daki bir münzevinin böyle Yeni dünya evladından birine eser ithafına kalkışması garip görünmesin, Şerif Muhyiddin Beyefendi New York'ta iken bu asil genç kendisine karşı ihlasın, mihmanperverliğin, biz Şarklıları bile hayran edecek derecesini gösterdi. Bunun için gıyâbî minnetdarıyım." (Safahat, 2007: 526).

Mehmet Akif'in "Sanatkâr" şiirinde bahsettiği ve Amerika'da gördüğü yardımdan dolayı Archibald Roosevelt'e minnettarlığını belirttiği Şerif Muhyiddin, tam adıyla Şerif Mehmet Muhittin Targan adlı ünlü bir müzisyendir. Türk musikisinin Batılı anlamda yetiştirdiği en büyük ud virtüözü kabul edilen Targan (Özcan, 2011: 18-19). Hz. Peygamberin 37. Kuşaktan torunudur. Adındaki Şerif kelimesi de bu özelliğinden kaynaklanmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında oluşan yeni sanat çevrelerince ilgi görmediği için Amerika'ya giden ve orda sekiz yıl kalan Şerif Muhyiddin kendi ülkesinde yoksun kaldığı ilgiyi bu ülkede görmüş, hem sanat çevreleri hem de siyaset çevrelerince korunmuştur. Amerika'da çok sayıda konser vermiş olan Şerif Muhyiddin hastalığı sebebiyle İstanbul'a dönmüş fakat yeni oluşan çevrelerce kendisine iş verilmemesi üzerine Irak hükümetinin davetini kabul etmiş ve Bağdat'a gitmiştir. Burada Bağdat Konservatuvarını kuran Şerif Muhyiddin, ud ve viyolonsel dersleri vererek Doğu ve Batı musikisinin gelişmesine önayak olmuştur. Şerif Muhyiddin ile Mehmet Akif'in dostluğu eskilere dayanmaktadır. Şerif Muhyiddin'in Çamlıca'daki köşkünde yapılan musiki sohbetlerine katılan Akif,

Safahat'ın yedinci kitabı olan "Gölgeler"i "Şarkın tek dahi-i sanatı Şerif Muhyiddin Beyefendi'ye Hatıra-i Ta'zim" ifadeleriyle bu büyük sanatkara ithaf etmiştir.

Kendisi gibi yurdundan ayrılmak zorunda kalan ve vatan hasreti çeken Şerif Muhyiddin için yazdığı "Sanatkar" adlı şiirde şair onun da hissettiği duygulara şu ifadelerle tercüman olmuştur:

Benim de kalb-i harâbımda duyduğum hicran
Henüz duyulmadı mızrâbımın lisânından
O bir semûm onu nerden duyursun üç beş âh?
Duyurmuyor ki demin pek görünmedin âgâh
Neşideler okudun bil'akis saadetime!
Gücenme hayret edersem bu mazhariyyetime!
Gücenme, anla nihayet ki: Bir belâ-zedeyim,
Kader dedikleri unsurla pençeleşmedeyim.
Kolum, kafam, gece gündüz didişmeden bîtâb
Ayaktayım henüz amma, serildi, gitti şebâb.
Serildi, hem de nasıl bir zamanda, haybete bak:
Zafer hayalini geçtim, halâs ümidi uzak! (Safahat, 2007: 531-532).

Şair bu şiirde kendisinin ve vatanından ayrılarak kendisi gibi zorluklar yaşayan herkesin sesi olmuştur. Ülkede ve İslam dünyasında art arda yaşanan sıkıntılara üzülen şair bu üzüntüyü ve geleceğe yönelik duyulan ümitsizliği şu mısralarla ifade etmektedir:

Helâki boyladı âtiye attığım her adım;
Değilse, hangi hezimet çıkar ki, uğramadım?
Yığınla kül kesilen yurdumun hayâleti mi?
Vatansız ümmetimin derbeder sefâleti mi?
Hazan yeliyle harâb, öksüz âşiyânım mı?
Fezâyâ savrulan âvâre hânümânım mı?
Yerinde yellere esen mâbedim mi, türbem mi?
Civârı çöl kadar ıssız harîm-i Kâbem mi?
İçin için kanayan dinimin serilmesi mi?
Bu his harâbesi üstünde baykuşun sesi mi?
Hulâsa, görmediğim cilve hangi faciadır?
Yarınki perdeyi bilmem; o şimdilik bir sır; (Safahat, 2007: 531-532).

SONUÇ

Hayatı boyunca Hakk'ın ve hakikatin savunucusu olarak tanınmış olan Mehmet Akif, bu özelliğini yaşadığı her yerde ve her şartta göstermiştir. Mısır'da bulunduğu süre içerisinde zor şartlarda yaşamasına rağmen doğru bildiği gerçeklerden bir nebze olsun uzaklaşmamış olan bu büyük şair, vatanına küsmediğini sadece kırgın olduğunu, bulunduğu ülkede onun dili ve kültürünü yayma hizmetinde bulunarak göstermiştir. Hastalığının ilerlemesi sebebiyle yurda dönen Mehmet Akif, kendisine Mısır'da da destek olan Abbas Halim Paşa'nın sahibi olduğu, sonraları Mısır apartmanı olarak bilinen bir evde kalır. Vefatına yakın bir zamanda yurduna dönmek istemesi, onun "cennet vatan" olarak tanımladığı ülkesini ne çok sevdiğinin en önemli ispatıdır. Mısır'da yaşadığı zorlu hayata rağmen birçok şiir kaleme almış olan şair, bu şiirlerde sevdiği vatanına olan özlemini, kendisine reva görülen hayata dair sitemlerini ve her şeye rağmen yaşama karşı dik duruşunu anlatmıştır. Her şiiri ayrı bir çalışmaya konu olacak nitelikte olan bu büyük şairin Mısır'da yazdığı şiirlerin gerek içerik gerekse hissiyat açısından dönemin şartlarını yansıtacak önemli birer belge niteliğinde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenmiş olan şiirler,

alanda yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması amacıyla seçilmiştir.

KAYNAKÇA

Çelik, Y. (2007). Safahat, Ankara: Akçağ, Yay.

İhsanoğlu, E. (2006). Mısırda Türkler ve Kültürel Mirasları, İstanbul: IRCICA Yay.

Çantay, H. B. (1966). *Akifnâme*, İstanbul: Ahmet Sait Matbaası

Doğan, M. (2011). İslam Şairi, İstiklal şairi Mehmet Akif, Ankara: Yazar Yay.

Kalyon A. (2017a). “Mehmet Âkif Ersoy’un Mısır Günleri”, 80 Yıl Sonra Mehmed Âkif Ersoy, Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 122-138.

Kalyon A. (2017b). Mehmet Âkif Ersoy’dan Seçmeler, Ankara: Akçağ Yayınları.

Kozlu, Z. G. (2018). Mehmet Akif Ersoy’un Mısır Hayatı Ve Mısır’da Yazdıkları, Researcher: Social Science Studies (2018) Cilt 6 / Sayı 4, s. 431-445

NURİ ÖZCAN, "TARGAN, Şerif Mehmet Muhittin", TDV İslâm Ansiklopedisi,

<https://islamansiklopedisi.org.tr/targan-serif-mehmet-muhittin> (02.03.2021).